

SİMİT ve PEYNİR'le "BİLİM İNSANI ÖYKÜLERİ"

Aziz Sancar

(1943)

Yazan ve Çizen:
Bilgin Ersözlü

1955 yazı. Türkiye'de, Mardin'in Savur ilçesindeyiz. Küçük Aziz Sancar öğle sıcağı bastırmadan kendini birkaç kilometre uzaktaki üzüm bağına, oradaki erik ve ceviz ağaçlarının gölgesinin serinliğine atmak üzere evden çıkıyor.

Hadi anacığım, akşam yemekten önce dönmüş olurum. Sağlıcakla kal.

Dur oğul, dur! Azığına almayı unutmuşsun. Al şu çıkını da heybene koy.

Kazık mı? Küçük çocuk ne yapsın kazığı?

Ha ha ha! Kazık değil Simitçiğim, azık. Yolculuk için hazırlanan yiyecek yani. Annesi, Aziz acıktığında yesin diye bir şeyler hazırlamış.

Aziz, okumak iyi de heybeni yine tıka basa kitapla doldurmuşsun. Bir ikisini evde bırak ki çıkına yer açilsin.

Dur hele anacığım. Şuradan bir sopa bulup çıkını onun ucuna bağladım mı hem kitaplarımı hem de yiyeceklerimi taşıyabiliriz, değil mi Zeytingöz?

Aaaa iiiii!
Aaa iiiii!

Aaa! Duydun mu Peynir? Zeytingöz "Aa! İyil" diye cevap verdi sanki.

Ha ha ha!

Birazdan bağa varacağız ve kimse beni rahatsız etmeden çalışabileceğim. Deh Zeytingöz, deh!

Şimdi anlaşıldı. Aziz rahat rahat kitap okuyabileceği, ders çalışabileceği sessiz bir yer olduğu için katediyormuş onca yolu.

Kitaplarına yoğunlaşmak istiyormuş demek ki.

Aziz, kendinden birkaç yaş büyük abisinin ortaokuldayken okuduğu bir fen dersi kitabını karıştırmaya başlar.

Hımm! Mikroorganizmalar, bitkiler ve hayvanlar hücre ya da hücrelerden oluşuyormuş. Yani sırtımı yasladığım bu ceviz ağacı, yerdeki otlar, vızıldayan şu arı, sen, ben, ailem, arkadaşlarım, hepimiz hücrelerden oluşuyoruz demek bu...

Hücre denen bu yapının içinde de o canlıya özgü kalıtsal bilgiler bulunuyormuş. Ne ilginç, değil mi Zeytingöz?

Vızzz!

Aaa iiiii!

Bu Zeytingöz de ne dersden de aynı cevabı veriyor galiba.

E ne desin Simit? Hücrenin yapısı hakkında mı konuşacak, mitokondriden, endoplazmik retikulumdan mı bahsedecekti eşekçeğiz?

Ha ha ha! Doğru.

İyi bir öğrenci olan Aziz Sancar ilk ve ortaöğrenimini başarıyla tamamlar. Canlıların ve insan bedeninin işleyişine büyük ilgi duyar. Üniversitede tıp okumaya karar verir. İstanbul'a gider. Yıllar sonra Mardin'e geri döndüğünde artık bir tıp doktorudur. Mesleğini yapmaya başlar. Ancak bir süre sonra yalnızca hâlihazırda bilinenleri uygulayarak geçecek bir yaşamın kendisine göre olmadığını anlar. O araştırmacı olmak, tıp ve temel bilimler alanında henüz bilinmeyenleri keşfetmek ister.

Mardin, 1971...

Derin bir nefes alıp bir daha öksür bakalım amcam, şöyle iyice bir duyalım ciğerinin sesini.

Öh, öh!

Hem guatr hastası hem de ciğerleri kötü durumda. Tedavisi mümkün. Bölgede iki yıldır neden bu kadar çok guatr hastasıyla karşılaştığımı akıl erdiremiyorum. Bu gibi sorulara yanıt bulabilmek için uygulamacı değil, araştırmacı olmalıyım. Yok. Bu iş böyle yürümeyecek...

Araştırma yapmak için Mardin'den ayrılacak gibi görünüyor.

Bana da öyle geliyor.

Ve Aziz Sancar, elindeki tüm olanakları kullanarak ABD'ye gider.

Üniversitemize hoş geldiniz Bay Sancar. Bundan sonra birlikte çalışacağız. Gelin, size laboratuvarımızı tanıtayım.

Yaşasın!

Hah! Muradına erdi sonunda.

Ha ha ha! Dur bakalım, daha çalışmaya yeni başladı Aziz abi.

Laboratuvarında çalıştığı dönemde memeliler dışındaki canlıların DNA'ları üzerindeki bozulmaları onardığı öne sürülen fotolizaz enzimi hakkında bir seminer verildiğini öğrenir.

Hımm! Misafir bir bilim insanı haftaya fotolizaz enzimi hakkında bir seminer verecektmiş. Henüz az çalışılmış yeni bir konu bu. İlginç olabilir. Gideyim.

Konuya ilgisi artar ve fotolizaz enzimi üzerinde çalışmaya başlar.

Fotolizaz enzimi memeliler dışındaki pek çok canlıda ışığa tepki vererek devreye giriyor ve bu canlıların DNA yapılarında meydana gelmiş hasarları onarıyor.

Enzim? DNA? Bunlar da ne Peynirciğim?

Vücudumuzun işleyişine yardımcı olan bazı maddelere enzim deniyor Simitçiğim. Örneğin mide öz suundaki enzimler yiyeceklerin sindirilmesini sağlıyor. DNA ise tüm canlıların var olup gelişebilmek için gereksinim duyduğu kalıtsal bilgiyi taşıyan yapı. Yaşamın temel taşı.

Yani?

Peki bu enzimin işlevini biz insanlarda da gören benzer bir mekanizma var mıdır? Olsa gerek! Onu bulup nasıl çalıştığını anlamalı.

Düşünsene Simitçiğim, insan DNA'sının kendini nasıl onardığı anlaşılırsa pek çok hastalığa çare bulunabilir.

Aziz Sancar sonraki 40 yıl boyunca farklı araştırma kurumlarında bu soruya yanıt aradı. Mevcut araştırma yöntemleri aşama sağlamasında yetersiz kaldığında yeni, özgün yöntemler geliştirdi. Karşılaştığı zorluklardan yılmadı, insan DNA'sının kendini nasıl onardığını ya da neden onaramadığını anlamak için çalışmayı sürdürdü.

Ne! 40 yıl mı?

Ya!

Bu konuya ömrünü adanmış Aziz Sancar.

Yıllarca süren disiplinli çalışmasının sonunda Aziz Sancar, morötesi ışıktan zarar gören DNA moleküllerinin nasıl onarıldığını gösterdi. Bu bilgi sayesinde kanser tedavisinde kullanılan yöntemlerin, vücudumuzun rutinlerini düzenleyen biyolojik saatle uyumlu biçimde uygulandığında daha başarılı sonuçlar vereceğini ortaya koydu.

Bu çalışmalarıyla Aziz Sancar, aynı konu üzerinde çalışan iki bilim insanıyla birlikte 2015 Nobel Kimya Ödülü'ne layık görüldü.

Mardin'in Savur ilçesinden Nobel Ödülü'ne. Bravo Aziz Sancar amca!

Evet. Gurur duyduk seninle Aziz amca. Bu satırları okuyan tüm okurlarımıza örnek olman ümidiyle çok ama çok teşekkürler.